

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział 1	
Pojęcie i uwarunkowania rozwoju przestrzeni współczesnych miast	15
1.1. Geneza i ewolucja pojęcia miasta	16
1.2. Pojęcie przestrzeni miejskiej	30
1.3. Uwarunkowania rozwoju przestrzeni miejskiej	37
1.3.1. Uwarunkowania polityczno-prawne	37
1.3.2. Uwarunkowania historyczno-kulturowe	40
1.3.3. Uwarunkowania społeczno-ekonomiczne	43
1.3.4. Uwarunkowania technologiczno-infrastrukturalne	49
1.3.5. Uwarunkowania z zakresu środowiska naturalnego	53
1.3.6. Uwarunkowania z zakresu bezpieczeństwa	59
1.4. Płaszczyzny napięć i kierunki zmian	64
Rozdział 2	
Bezpieczeństwo przestrzeni miast	71
2.1. Ewolucja w pojmowaniu bezpieczeństwa po zimnej wojnie	72
2.2. Lokalny wymiar bezpieczeństwa	82
2.3. Bezpieczeństwo przestrzeni miejskiej w dorobku agencji wyspecjalizowanych Organizacji Narodów Zjednoczonych	88
2.2.1. Program Narodów Zjednoczonych ds. Osiedli Ludzkich (UN-HABITAT)	90
2.2.2. Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC)	95
2.2.3. Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Zmniejszenia Ryzyka Katastrof (UNDRR)	110
Rozdział 3	
Wiodące ujęcia teoretyczne w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni miejskich	116
3.1. Geneza i ewolucja badań w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni miejskich	119
3.2. Przestrzeń obronna (ang. <i>defensible space</i>)	130

3.3. Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni pierwszej generacji (CPTED I)	140
3.4. Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni drugiej generacji (CPTED II)	148
Rozdział 4	
Praktyki w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni w miastach ...	158
4.1. Sposoby diagnozowania stanu wyjściowego	159
4.1.1. Metoda 3-D	160
4.1.2. Tworzenie map przestępczości	165
4.2. Sposoby kształtowania bezpiecznych przestrzeni miast	170
4.2.1. Założenia „wybitych szyb”	170
4.2.2. „Bezpieczny wzrost” (SafeGrowth)	178
Rozdział 5	
Bezpieczeństwo przestrzeni miast Wielkiej Brytanii	186
5.1. Specyfika miast Wielkiej Brytanii	187
5.2. Działania podejmowane w aglomeracji Londynu	196
5.2.1. Doki londyńskie (London Docklands)	200
5.2.2. Wyspa Psów (Isle of Dogs)	216
5.2.3. Stratford	222
5.2.4. Podsumowanie działań w kontekście bezpieczeństwa przestrzeni	231
5.3. Działania podejmowane w aglomeracji Manchesteru	234
5.3.1. Trafford Park	241
5.3.2. Manchester Centralny	247
5.3.3. Hulme i Manchester Wschodni	252
5.3.4. Podsumowanie działań w kontekście bezpieczeństwa przestrzeni	257
5.4. Program „Zabezpieczenie przez projekt” (Secured by Design) w Wielkiej Brytanii	260
Zakończenie	265
Bibliografia	278
Spis tabel	300
Spis rycin	302

Wstęp

Jeszcze w 1950 r. miasta były zamieszkiwane przez zaledwie 30% ludności świata. Na skutek gwałtownych procesów globalizacji i urbanizacji współcześnie liczba mieszkańców miast całego świata przewyższa mieszkańców wsi (w 2018 r. miasta zamieszkiwało 55% populacji). Szacuje się, że do 2050 r. w ośrodkach miejskich będzie żyło aż 68% mieszkańców świata. Do najbardziej zurbanizowanych kontynentów należą obecnie: Australia (86%), Ameryka Północna (82% ludzi zamieszkuje miasta), Ameryka Południowa i Karaiby (81%) i Europa (74%). Jedynym skolonizowanym przez człowieka kontynentem, na którym większość populacji zamieszkuje wsie pozostaje Afryka (w jej miastach żyje obecnie 43% populacji). Na obszarze Europy najstarsze osady powstały już w epoce brązu, w której dominowały kultury trojańska, mykeńska oraz minojska. Przez kolejne tysiąclecia w miastach koncentrowało się życie gospodarcze, społeczne i polityczne, to miasta stanowiły siłę sprawczą rozwoju i innowacji. Uzasadnione jest twierdzenie, że miasto stanowi szczególny wytwór kultury, ponieważ jest rezultatem twórczej działalności człowieka. Ponadto miasta kształtują człowieka, jego potrzeby, możliwości czy styl życia. Choć miasto może być rozumiane i definiowane na różne sposoby, to jednak wszystkie definicje mają wspólny mianownik – miasto to obszar (przestrzeń, środowisko), w którym żyje i rozwija się człowiek. Nie dziwi więc, że miasta stały się przedmiotem zainteresowania badaczy reprezentujących różne gałęzie nauki – od urbanistyki i architektury, przez socjologię, ekonomię i nauki polityczne, aż po – jak dowodzi niniejsza książka – nauki o bezpieczeństwie.

Na potrzeby pracy bezpieczeństwo rozumiane jest jako zdolność do kształtowania optymalnych warunków, zapewniających realizację potrzeb społecznych oraz możliwość rozwoju jednostek i grup społecznych (zamieszkujących miasta). Oznacza to, że podtrzymano pojmowanie bezpieczeństwa w sposób szeroki, dynamiczny i pozytywny, wykraczający poza koncentrowanie się na zagrożeniach zwłaszcza o charakterze militarnym. Z tego względu w tym miejscu należy doprecyzować bezpieczeństwo przestrzeni miast. Przez bezpieczeństwo przestrzeni miast rozumie się proces, którego celem jest projektowanie, two-

zenie i przekształcanie przestrzeni miejskiej w taki sposób, by wpływała ona pozytywnie na możliwość zaspokojenia potrzeb przez ludzi i sprzyjała ich dążeniom do rozwoju i samorealizacji, m.in. przez tworzenie odpowiednich warunków sprzyjających nawiązywaniu relacji międzyludzkich. Celem działań na rzecz zapewniania bezpieczeństwa przestrzeni miast jest, z jednej strony, przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom o charakterze społeczno-przestrzennym, wpływającym niekorzystnie na budowanie relacji międzyludzkich, np. degradacji przestrzeni, przestępczości, zachowaniom antyspołecznym, atrofii więzi społecznych; z drugiej strony, tworzenie odpowiednich warunków sprzyjających realizacji potrzeb człowieka jako użytkownika miasta. Pojęcie bezpieczeństwa przestrzeni miast jest zatem pojęciem szerszym niż spotykane w rodzimej literaturze przedmiotu „kształtowanie bezpiecznych przestrzeni” (koncentrujące się jedynie na przeciwdziałaniu przestępczości) oraz odwołuje się do szerokiej, pozytywnej definicji bezpieczeństwa. Wypracowaniu pojęcia bezpieczeństwa przestrzeni towarzyszyła potrzeba zidentyfikowania zależności między warunkowaniami społeczno-przestrzennymi współczesnych miast a poziomem ich bezpieczeństwa oraz subiektywnym odczuwaniem bezpieczeństwa i możliwości samorealizacji przez jednostki.

Związek między przestrzenią a bezpieczeństwem został dostrzeżony na początku XX w. przez badaczy szkoły chicagowskiej, znanej z próby przeniesienia orientacji ekologicznej (organizm – środowisko) na grunt badań społecznych, tłumacząc w ten sposób oddziaływanie środowiska miejskiego na życie jego mieszkańców. W dorobku przedstawicieli szkoły ekologii społecznej znajdują się opracowania, w których analizie poddano patologie w środowisku wielkomiejskim, w tym m.in. młodzieżowe organizacje przestępcze, życie w domostwach o niskim standardzie (tzw. slumsach) oraz kwestię przestępczości miejskiej. Rozwinięciem dorobku tej szkoły były badania prowadzone w latach 60. XX w. w Stanach Zjednoczonych. W 1961 r. wydano przełomową książkę Jane Jacobs pt. „Życie i śmierć wielkich miast amerykańskich”. Autorka starała się wykazać związek między ukształtowaniem przestrzeni i poziomem bezpieczeństwa w miastach. Opierała się na założeniu, że przestrzeń musi być projektowana w taki sposób, by sprzyjała naturalnej obserwacji, przez którą rozumiała wszelkie mechanizmy uruchamiające, a niekiedy i wymuszające współdziałanie ludzi, które utrzymuje porządek społeczny. Koncepcję tę autorka nazwała „społecznymi oczami”. „Społecznymi oczami” są więc członkowie społeczności lokalnej, którzy kontrolując przestrzeń publiczną, są w stanie zapobiegać przestępstwom (J. Jacobs, *The Death and Life of Great American Cities*, Vintage, New York 1961). Do kontynuatorów jej koncepcji należeli m.in.: Shlomo Angel, Lee Rainwater, Oscar Newman, C. Ray Jeffery, Gregory Saville i Gerry Cleveland i inni. Badania wszystkich przywołanych powyżej autorów

opierają się na wspólnym założeniu: bezpieczeństwo jest rozumiane w sposób szeroki, nie tylko jako brak zagrożeń, takich jak przestępczość i zachowania antyspołeczne, lecz również jako stan zapewniający możliwość zaspokojenia potrzeb mieszkańców miast oraz warunki do rozwoju jednostek oraz społeczności. Zatem bezpieczeństwo przestrzeni miast to nie tylko celowe projektowanie rozwiązań przestrzennych tak, by tworzyć i wspierać warunki sprzyjające bezpieczeństwu publicznemu oraz eliminować atrakcyjne z punktu widzenia sprawcy warunki do popełnienia przestępstwa. Bezpieczeństwo przestrzeni miast ma na celu również, a może przede wszystkim, wytworzenie bezpiecznej przestrzeni społecznej, czyli takiej, która sprzyja nawiązywaniu pozytywnych relacji między ludźmi i wykształcaniem się między nimi więzi społecznych, zachęcanie do indywidualnej i wspólnej aktywności, a także tworzenie optymalnych warunków do rozwoju grup społecznych i jednostek oraz potęgowanie ich subiektywnego poczucia bezpieczeństwa.

Celem badawczym niniejszej pracy jest znalezienie odpowiedzi na pytanie o to, czy w ramach projektów rewitalizacyjnych realizowanych w miastach Wielkiej Brytanii (jako przykładach miast europejskich) wykorzystano główne postulaty i ujęcia teoretyczne w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni, stanowiące dorobek amerykańskich kryminologów i urbanistów. Co więcej, przyczyniło się to do wzrostu bezpieczeństwa przestrzeni obszarów, na których prowadzono działania. Cel ten zostanie osiągnięty w drodze pogłębionej analizy działań prowadzonych na rzecz odnowy obszarów zdegradowanych w wybranych miastach. Biorąc pod uwagę ograniczoną możliwość oddziaływania na całe miasto, interwencje te prowadzono w ramach jasno zdefiniowanych przestrzennie obszarów (osiedli, dzielnic itp.) o największym natężeniu negatywnych zjawisk społeczno-przestrzennych. Wybrano następujące studia przypadków: obszar doków londyńskich, Wyspę Psów (ang. Isle of Dogs), miasteczko olimpijskie Stratford (oba obszary znajdujące się w granicach Londynu), Trafford Park (gmina Trafford wchodząca w skład hrabstwa Greater Manchester), Hulme i Manchester Wschodni, a także Centralny Manchester (w granicach Manchesteru). Wskazano te właśnie obszary ze względu na zidentyfikowane wyzwania dla bezpieczeństwa o charakterze społeczno-przestrzennym, m.in. degradację przestrzeni, wysoki poziom bezrobocia, wyludnianie się tych obszarów.

U podstaw pracy leży przekonanie, że istnieje zależność między kształtowaniem przestrzeni miast w sposób sprzyjający bezpieczeństwu ich mieszkańców i występowaniem na ich terenie problemów społecznych, w tym w szczególności patologii, przestępczości i zachowań antyspołecznych. Poddawana weryfikacji główna hipoteza badawcza brzmi następująco: w ramach działań podejmowanych w wybranych miastach Wielkiej Brytanii, mających na celu rewitalizację zdegradowanych obszarów o charakterze przemysłowym wykorzystano z powodze-

niem główne postulaty oraz ujęcia teoretyczne z zakresu kształtowania bezpiecznej przestrzeni, będące dorobkiem amerykańskich kryminologów i urbanistów. Ponadto działania te przyczyniły się do zwiększenia bezpieczeństwa przestrzeni w tych miastach. Przyjęte hipotezy cząstkowe brzmią następująco:

- na bezpieczeństwo przestrzeni wpływ mają czynniki o charakterze: polityczno-prawnym, historyczno-kulturowym, społeczno-przestrzennym, technologiczno-infrastrukturalnym, z zakresu środowiska naturalnego oraz z zakresu bezpieczeństwa;
- kształtowanie przestrzeni w miastach może stanowić instrument prewencji kryminalnej, służąc zapobieganiu przestępczości, patologii i zachowaniom antyspołecznym;
- kształtowanie przestrzeni w miastach ma wpływ na jakość życia jego mieszkańców;
- zastosowanie ujęć teoretycznych z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni, opracowanych przez amerykańskich kryminologów i urbanistów, przynosi wymierne korzyści również w miastach europejskich, takich jak brytyjskie;
- mimo innej specyfiki, w miastach amerykańskich oraz europejskich (w szczególności w Wielkiej Brytanii) uwarunkowania sprzyjające powstawaniu przestępczości są zbliżone.

Wielka Brytania została wskazana nieprzypadkowo – jest to państwo o największym doświadczeniu pod względem zapewniania bezpieczeństwa przestrzeni miast w Europie. Świadczy o tym m.in. wprowadzenie ogólnokrajowego projektu dla policji brytyjskiej „Zabezpieczenie przez projekt” (ang. *Secured by Design*), mającego na celu zapobieganie przestępczości w miastach.

Podjęmowane w pracy badania obejmują lata 1979–2017. Początek tego okresu zbiega się z wyborem na stanowisko premiera Wielkiej Brytanii, Margaret Thatcher, związanej z partią konserwatywną. Polityka prowadzona przez M. Thatcher jest określana mianem „taczeryzmu”, jej głównym celem było przeciwdziałanie trwającej recesji gospodarczej. W tym celu premier m.in. ograniczała prawa związków zawodowych oraz dokonywała prywatyzacji państwowych zakładów przemysłowych. Działania Thatcher, choć przez wielu uważane za napędzające rozwój gospodarczy Wielkiej Brytanii, odcisnęły piętno na miastach o przewadze funkcji przemysłowej. Upadające nierentowne zakłady przemysłowe stały się przyczyną powstawania wielu problemów społecznych, jak np. wzrostu bezrobocia i ubóstwa, a w konsekwencji – wzrostu przestępczości i zachowań antyspołecznych. Problem ten dotyczył przede wszystkim górniczych miast znajdujących się na północy Anglii oraz największych miast przemysłowych położonych w centralnej części. Wskazane w pracy miasta wybrano, kierując się niniejszymi kryteriami: po pierwsze, wybrane obszary Londynu, Manchesteru i Trafford jeszcze

w latach 50. i 60. XX w. charakteryzowały się rozwiniętą funkcją przemysłową; po drugie, były one jednymi z najbardziej zurbanizowanych obszarów w Wielkiej Brytanii (aglomeracje powyżej 1 mln mieszkańców); po trzecie, dosięgnęły je problemy związane z degradacją przestrzeni miejskiej, co było następstwem upadku zakładów przemysłowych; po czwarte, w ich przestrzeni podjęto działania mające na celu rewitalizację zdegradowanej przestrzeni oraz przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym. Badania sięgają czasów współczesnych. Argumentami przemawiającymi za przyjętą cezurą czasową są, po pierwsze to, że bezpieczeństwo przestrzeni stanowi istotny przedmiot badań kryminologów i urbanistów w czasach współczesnych; po drugie, poddany analizie dorobek teoretyczny w tym zakresie ulega ciągłemu rozwojowi.

Praca składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym z nich szczególną uwagę poświęcono ośrodkom miejskim. Skupiono się na zdefiniowaniu miasta oraz ewolucji w pojmowaniu tego pojęcia, wskazaniu funkcji ośrodków miejskich. Ponadto analizie poddano zagadnienia związane z przestrzenią miejską, a także wskazano na uwarunkowania rozwoju przestrzeni we współczesnych miastach. Głównym zagadnieniem drugiego rozdziału jest bezpieczeństwo przestrzeni. Badano postrzeganie bezpieczeństwa po zimnej wojnie, zdefiniowano bezpieczeństwo przestrzeni, a także wskazano na miejską społeczność lokalną jako podmiot bezpieczeństwa. Rozdział trzeci poświęcono podejściom teoretycznym w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni autorstwa amerykańskich kryminologów i urbanistów. Przeanalizowano dorobek pionierów, związanych ze szkołą chicagowską oraz urbanistów działających w latach 60. XX w., większą uwagę poświęcono przestrzeni obronnej autorstwa Oscara Newmana oraz Zapobieganiu przestępczości przez kształtowanie przestrzeni (CPTED) pierwszej i drugiej generacji. W czwartym rozdziale wskazano, w jaki sposób podejścia teoretyczne z zakresu kształtowania bezpiecznej przestrzeni były dotychczas wdrażane w miastach amerykańskich i kanadyjskich, przedstawiono metody badania stanu wyjściowego oraz metody poprawy bezpieczeństwa przez projektowanie przestrzeni. Rozdziały piąty stanowi zasadniczą część pracy zmierzającą do realizacji celu badawczego i dotyczy Wielkiej Brytanii. Dokonano w nim analizy specyfiki miast Wielkiej Brytanii, zaprezentowano studia przypadków działań rewitalizacyjnych podejmowanych w wybranych miastach, tj. Londynie, Trafford oraz Manchesterze. Ponadto omówiono ogólnokrajowy program z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni – „Zabezpieczenie prze projekt” (ang. *Secured by Design*). Praca została opatrzona wstępem oraz zakończeniem, w którym oprócz wniosków płynących z badań i sprawdzenia postawionej we wstępie hipotezy, zawarto również konkluzje dotyczące możliwości zastosowania opisywanych w pracy rozwiązań w miastach w Polsce.

Obecnie w rodzimym porządku prawnym da się odczuć deficyt uregulowań dotyczących bezpieczeństwa przestrzeni w miastach. Zapewnianie bezpieczeń-

stwa przez wykorzystanie instrumentów z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni ogranicza się do kilku projektów pilotażowych, przeprowadzonych m.in. przez badaczy związanych z Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie, nie jest natomiast stosowane na szeroką skalę. Szansą na zastosowania w praktyce rozwiązań z zakresu kształtowania bezpieczeństwa przestrzeni w miastach w Polsce jest uchwalenie przez Sejm RP ustawy o rewitalizacji (Dz.U. 2015, poz. 1777), nakładającej na gminy obowiązek przygotowywania gminnych programów rewitalizacji. Opracowanie dokumentów tego rodzaju powinno zostać poprzedzone wskazaniem, w drodze uchwały Rady Gminy, obszarów zdegradowanych i przeznaczonych do rewitalizacji, które charakteryzują się nagromadzeniem na ich terenie niekorzystnych zjawisk społecznych, takich jak: ubóstwo, bezrobocie, niski poziom przedsiębiorczości, aktywności lokalnej czy niewystarczający dostęp do usług edukacyjnych, a także występująca na obszarze przestępczość. Działania mające na celu rewitalizację obszarów zdegradowanych (zarówno w sensie infrastrukturalnym, jak i społecznym) mogą skutecznie przyczynić się do wzrostu bezpieczeństwa w społecznościach lokalnych, jednak pod warunkiem, że działania te będą uwzględniały m.in. rozwiązania z zakresu bezpieczeństwa przestrzeni i będą nakierowane na rozwiązywanie problemów związanych z przestępczością w obszarach miejskich. Pytania badawcze, na które starano się odpowiedzieć, brzmią następująco:

- Jakie należy definiować miasto oraz jakie funkcje pełni ono współcześnie?
- Jakie są różnice między przestrzenią fizyczną miast i ich przestrzenią społeczną?
- Jakie są czynniki warunkujące rozwój współczesnych miast?
- Na czym polega specyfika miast Wielkiej Brytanii?
- Jak współcześnie pojmowane jest bezpieczeństwo?
- W jakim zakresie bezpieczeństwo przestrzeni stanowi przedmiot zainteresowania wyspecjalizowanych agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych?
- Jakie są cechy charakterystyczne bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym?
- Jak rozumie się społeczność lokalną i jakie są główne zagrożenia dla bezpieczeństwa społeczności lokalnych w miastach?
- Jaka jest geneza kształtowania bezpiecznych przestrzeni w miastach?
- Jakie są podstawowe założenia podejść teoretycznych w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni w miastach?
- W jaki sposób wykorzystano zasady kształtowania bezpiecznych przestrzeni w miastach w Stanach Zjednoczonych oraz jakim zakresie wykorzystano te doświadczenia podczas interwencji podejmowanych w Londynie, Manchesterze oraz Trafford?
- Jakie skutki przyniosły interwencje podejmowane w Londynie, Manchesterze i Trafford w analizowanym okresie oraz jak wpłynęło to na poziom bezpieczeństwa ich mieszkańców?

- W jakim zakresie metody kształtowania bezpiecznych przestrzeni mogą być wykorzystane w miastach w Polsce?

Prowadzone badania mają charakter weryfikacyjny, ich celem jest znalezienie odpowiedzi na przedstawione wyżej pytania badawcze oraz potwierdzenie bądź negacja postawionej hipotezy. Dążąc do sprawdzenia postawionej hipotezy oraz odpowiedzi na postawione pytania badawcze, zastosowano podejście interdyscyplinarne, łączące metody charakterystyczne dla nauk społecznych. W rozdziale pierwszym w głównej mierze wykorzystana została analiza czynnikowa. W celu dokonania charakterystyki współczesnych miast stanowiących przedmiot prowadzonych badań, badano szereg czynników oddziałujących na rozwój przestrzeni miejskiej. Wyodrębniono uwarunkowania: polityczno-prawne, historyczno-kulturowe, społeczno-gospodarcze, technologiczno-infrastrukturalne, uwarunkowania z zakresu środowiska naturalnego oraz zakresu bezpieczeństwa, a następnie przedstawiono pola napięć i kierunki zmian.

W rozdziałach drugim, trzecim oraz czwartym wykorzystano zwłaszcza techniki badawcze, takie jak krytyczna analiza literatury przedmiotu oraz materiałów źródłowych dotyczących sposobów kształtowania bezpiecznych przestrzeni w środowisku miejskim w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Spostrzeżenia ułatwiły zrozumienie i przeanalizowanie możliwości zastosowania tych sposobów w badanych miastach w Wielkiej Brytanii. W szczególności analizie poddano: akty prawne, dane statystyczne, opracowania kartograficzne, wystąpienia uznanych autorytetów w omawianej dziedzinie, reprezentantów władz lokalnych, odpowiedzialnych za realizację programów stanowiących studium przypadku i inne materiały. Analiza materiałów statystycznych pozwoliła na ocenę rezultatów podejmowanych działań z zakresu kształtowania bezpiecznych przestrzeni. Z kolei w rozdziale piątym wykorzystano metodę porównawczą (komparatystyczną), polegającą na zestawieniu konkretnych przypadków działań z zakresu budowania bezpiecznych przestrzeni w trzech wybranych miastach w Wielkiej Brytanii: Londynie, Manchesterze oraz Trafford. Pozwoliło to zrozumieć, w jaki sposób metody kształtowania bezpieczeństwa przestrzeni mogą zostać wykorzystane w procesie odbudowy i rewitalizacji dzielnic i osiedli, które uległy degradacji.

Być może prezentowana książka przyczyni się do upowszechnienia wiedzy o kształtowaniu bezpieczeństwa przestrzeni w miastach jako alternatywnego sposobu zapobiegania przestępczości. Brak harmonizacji ustawodawstwa z bieżącą polityką miejską, instrumentami, którymi dysponują samorządy (jak np. rewitalizacja, odnowa zdegradowanych obszarów, działania mające na celu integrację społeczną) wskazuje jednoznacznie na potrzebę prowadzenia badań z zakresu problematyki bezpiecznej przestrzeni miast.

Problematyka bezpieczeństwa przestrzeni miast nie stała się, jak dotąd, przedmiotem zainteresowania liczного grona rodzimych autorów. Do istotnych

prac nawiązujących do wskazanej problematyki, zaliczyć należy w szczególności trzy pozycje – wydaną w 2004 r. książkę pt. „Kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej” pióra Waldemara Siemińskiego i Bartosza Czarneckiego, opracowanie Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie z 2010 r. pt. „CPTED jako strategia zapewnienia bezpieczeństwa społeczności lokalnej” oraz praca pod redakcją Janiny Czapskiej pt. „Zapobieganie przestępczości przez kształtowanie przestrzeni” z 2012 r. We wszystkich wymienionych pozycjach skoncentrowano się na wąskim zakresie kształtowania bezpiecznej przestrzeni miejskiej, ograniczając się w dużej mierze do przestępczości jako zagrożenia dla bezpieczeństwa w miastach. Szerzej w literaturze przedmiotu opisywana jest natomiast kwestia rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich. Należy tu wskazać przede wszystkim publikacje: Piotra Lorensa, Sylwii Kaczmarek, Roberta Guzika, Jarosława Kaźmierczaka czy Marcina Kopecia. Jednakże w pracach tych autorów kwestię poprawy bezpieczeństwa przez odnowę miast potraktowano zdawkowo. Podsumowując, w polskiej literaturze przedmiotu wciąż brakuje prac, w których bada się zapewnianie bezpieczeństwa przestrzeni przez odnowę zdegradowanych obszarów miejskich. Celem niniejszej książki jest próba wypełnienia tej luki. Również liczba publikacji zagranicznych związanych z bezpieczeństwem przestrzeni miast wydaje się być niewystarczająca. W pracy wykorzystano głównie literaturę amerykańską, kanadyjską oraz brytyjską. Analizie poddano zwłaszcza materiały źródłowe głównych twórców podejść teoretycznych związanych z bezpieczeństwem przestrzeni, w tym przede wszystkim: Jane Jacobs, C. Raya Jeffery’ego, Oscara Newmana, Gregory’ego Saville’a i Gerry’ego Clevelanda oraz Paula van Soomerena. W kontekście prezentowanych studiów przypadku skoncentrowano się, z jednej strony, na analizie opracowań i danych publikowanych przez podmioty publiczne (w tym w szczególności konsorcja ds. rozwoju miejskiego w brytyjskich miastach oraz władze samorządowe) oraz, z drugiej strony, wykorzystano artykuły naukowe traktujące o przemianach społeczno-przestrzennych wybranych obszarów. Należy tu podkreślić, że ze względu na ograniczenia wynikające z niewielkiej liczby dostępnych źródeł kompleksowe przedstawienie zmian poczynionych w przestrzeni Londynu, Manchesteru oraz Trafford stanowiło dla autora szczególne wyzwanie.

Autor pragnie skierować szczególne podziękowania dla dr hab. Kariny Pauliny Marczuk, która nauczyła autora dostrzegać i rozumieć fenomen miasta oraz wpływ ukształtowania tkanki miejskiej na bezpieczeństwo przestrzeni, a także wspierała autora w przygotowaniu niniejszej książki, służąc swoją wiedzą, doświadczeniem, życzliwością oraz cennymi uwagami.